

OTOBİYOĞRAFI

Autobiography

Zübeyde ŞENDERİN*

ÖZ

Bu çalışmada Linda Anderson tarafından kaleme alınan *Otobiyografi* adlı eserin incelemesi yapılmaktadır. Eser, “Giriş”, “Sözlükçe” ve “Kaynaklar” dışında beş ana bölümden oluşmaktadır. Eserde öncelikle otobiyografi türünün tarihi, tanımı ve tür olarak özellikleri üzerinde durulmaktadır. Bu türün gelişim süreci, her bölümde belli bir tarihsel döneme odaklanarak ele alınmakta ve o dönemde türün öne çıkan karakteristik yönü üzerinde durulmaktadır. Ayrıca ele alınan tarihsel dönemde otobiyografi türünün geldiği aşamayı ve değişimi temsil eden örnek ve özgün metinler, tanım, değerlendirme ve eleştiri sürecine eşlik etmektedir. İkinci bölümde Freud, Lacan, Barthes ve Derrida gibi isimlerin otobiyografi türünde ya da bu türe atıf yaptıkları eserleri bağlamında kuramsal görüşleri irdelenmiş ve diğer örnek metin incelemelerinde bu görüşlere başvurulmuştur. Anderson, türün değişim ve gelişim sürecinin yanı sıra anı / günlük gibi benzer türler üzerinde de durmuş; bu incelemeler esnasında metin, yazar ve okur odaklı değerlendirmeler yapmıştır. Bu incelemelerde cinsiyet, köken, mekân, dürüstlük, şeffaflık, duygu, hakikat, kurgu gibi çok çeşitli kavramlara başvurduğu görülmektedir. Eser, otobiyografik anlatıların kuram ve eleştirisi üzerine yapılmış ayrıntılı ve yetkin bir çalışma olarak önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Linda Anderson, otobiyografi, anı, benlik, kimlik.

ABSTRACT

This study provides an overview of the book *Autobiography* by Linda Anderson. This book consists of five main chapters, in addition to an “Introduction”, a “Glossary” and “References”. The book first focuses on the history, definition, and characteristics of the autobiography genre. The development of this genre is examined in each chapter by focusing on a specific historical period, with particular emphasis placed on genre’s defining characteristics during that period. In addition, examples and original texts that represent the stage and evolution of the autobiographical genre during the historical period under consideration accompany the process of definition, evaluation and criticism. In the second chapter, the theoretical perspectives of

* Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırıkkale/Türkiye. E-posta: zubeydesen@kku.edu.tr. ORCID: 0000-0001-8264-1976.

figures such as Freud, Lacan, Barthes, and Derrida are examined in the context of their autobiographical works or texts that reference this genre, and these perspectives are drawn upon in the analysis of other sample texts. Anderson has examined not only the process of change and development within the genre but also similar genres such as memoirs and diaries; in the analyses, she has conducted evaluation focused on the text, the author, and the reader. It is evident that these studies draw upon a wide range of concepts, including gender, origin, space, truth, authenticity, emotion, truth, and fiction. As a detailed and authoritative study on the theory and criticism of autobiographical narratives, the work will serve as an important resource.

Keywords: Linda Anderson, autobiography, memoir, ego, identity.

Anderson, Linda (2025). *Otobiyografi*. Çev. Bülent Ayyıldız. Vakıfbank Kültür Yayınları, 205 sayfa.

Edebî türlerle ilgili kuramlar ve eleştiri yöntemleri, farklı bakış açılarıyla gün geçtikçe zenginleşmekte ve çeşitlenmektedir. Öyle ki, güncel olmayan kaynaklarda sadece bazı teknik tanımlamalar ışığında değerlendirilen türler de artık kapsamlı bir incelemeye tâbi tutulmaktadır. Bu türlerden biri de otobiyografidir. Akademisyen Linda Anderson, *Otobiyografi* adlı eserinde, otobiyografik anlatının doğası ve anlatıcı kimliği üzerine ayrıntılı tespitler yapmaktadır. Routledge Yayınevi tarafından “The New Critical Idiom” başlıklı seri içinde yayımlanan bu eser, Bülent Ayyıldız tarafından Türkçeye çevrilmiş ve 2025 yılında Vakıfbank Kültür Yayınları arasında çıkmıştır. Kitap, “Giriş”, “Sözlükçe” ve “Kaynakça” dışında beş ana bölümden oluşmaktadır. Ana bölümler numaralandırılmış, içeriği ana hatlarıyla ifade eden bir başlık almış ve alt başlıklarla zenginleştirilmiştir. Birinci bölüm “Benliğin Tarihcileri”, ikinci bölüm “Öznellik, Temsil ve Anlatı”, üçüncü bölüm “Öteki Özneler”, dördüncü bölüm “Anlatı” ve beşinci bölüm “Otobiyografi Pratiği” başlıklarını taşımaktadır.

Linda Anderson, türün yapısal özelliklerini irdelediği “Giriş” bölümünde “Yazarlar ve Özneler”, “Tür Yasası”, “Postyapısalcı Müdahaleler” alt başlıklarını açmıştır. “Yazarlar ve Özneler” başlığı altında, on sekizinci yüzyıldan itibaren ayrı bir tür olarak ele alınmış olsa da otobiyografinin aslında bütün anlatıların bir boyutu olduğunu ifade etmektedir. Ardından otobiyografi türünü tanımlama ve sınırlarını çizme çabaları hakkında bazı örnekler vermekte ve otobiyografi türünü tanımlama çabalarını güçleştiren konular üzerinde durmaktadır. Biyografi ve bazı kurgusal türler arasındaki sınırları belirleme, yazarın yaşam öyküsünü aktarma sürecindeki güvenilirliği, kurgu

ile hakikat arasındaki sınır gibi hususlar tanımlama güçlüğünü yaratan tartışmalı konular arasında sayılmaktadır. Yazar, bu tartışmalar ışığında kitabın asıl meselesinin belireceğini, çünkü psikanalizm, feminizm ve postyapısalcılık gibi kuramların otobiyografinin doğasına yönelik yeni sorgulamalar ortaya koyduğunu ifade eder. “Giriş”in ikinci alt başlığı “Tür Yasası”dır. Yazar, burada otobiyografi türünün tarihçesinden kısaca söz eder. Bu terimin ilk kez on dokuzuncu yüzyılda kullanıldığını belirtir. Bu dönemde otobiyografik eserlerin ancak saygın ve önemli şahsiyetlere ait olması gerektiğine dair bir kanaatin geliştiğini ifade eder. Hatta anı türünün dahi daha alt kategoride değerlendirildiği görüşünü aktarır. Bu noktada sonraki bölümde ayrıntılı bir şekilde üzerinde duracağı Derrida’nın görüşlerine yer vererek bir türün ortaya çıkmasıyla tanım, kural ve sınırlılıklarının da belirdiği ve türün kendi sınırlılıklarını ancak kendisinin aşabildiği şeklindeki görüşünü hatırlatır. Yazara göre, benliğin doğrudan ifade aracı olarak otobiyografi bir türe dönüşmüştür fakat bahsedilen tartışmalar ve belirsizlikler nedeniyle hâlâ tanımlama güçlüğü söz konusudur. Anderson, “Postyapısalcı Müdahaleler” başlığı altında ise 1979 yılında Paul de Man tarafından kaleme alınan “Tahrifat Olarak Otobiyografi” makalesinin tür üzerine ortaya attığı soruları gündeme getirir. Anderson, adı geçen yazıda, otobiyografinin roman, hikâye, tiyatro gibi diğer türlere nazaran daha değersiz görüldüğünden, her otobiyografik metnin istisnâî bir formu olduğundan ve bu nedenle genelgeçer bir değerlendirme yöntemi bulunamadığından söz edildiğini aktarır. Paul de Man, asıl sorunun daima türün kurmaca ile ilişkisini belirleme noktasında belirdiğini düşünmektedir. Anderson, “Giriş” bölümünün sonunda kitabın sonraki her bir bölümünün otobiyografi türüyle ilgili hangi temalara odaklandığını kısaca izah etmektedir (2025: 11-29).

“Benliğin Tarihçileri” başlığını taşıyan birinci bölüm, yazarın ifadesiyle “otobiyografik yazının büyük geleneğini oluşturan bazı metinler hakkında”dır (Anderson, 2025: 28). Yazarın üzerinde durduğu ilk metin, Batı’da otobiyografinin ilk örneği olarak görülen Aziz Augustinus’un *İtiraflar* (MS 398-400) adlı eseridir. Yazar, bu eserin Batı ve Hristiyan kültürüne ait olmasına vurgu yapan görüşe göndermeyle “günah çıkarma” ile otobiyografi arasında kurulan ilgiyi hatırlatır. *İtiraflar*’da Augustinus’un Hristiyan oluşu ve gezileri anlatılmaktadır. Yazar, Augustinus’un hayatıyla ilgili anlattığı iki olayı özellikle öne çıkarır. Biri, çocukken bir grubun üyesi olarak çaldığı armutları anlattığı yani günah işlediği bölümdür. Diğeri yazarın ifadesiyle Hristiyanlığa geçişi yani kurtuluş anıdır. Bu iki olayı hatırlaması ve aktarması, otobiyografi aracılığıyla benliğin inşasını sergileyen karakteristik anlara

odaklandığını göstermektedir. Eserin önemli taraflarından biri de otobiyografi türüyle ilgili temel sorularla boğuşmasıdır. Bu temel sorulardan biri otobiyografinin kurmaca ile ilişkisidir. Eseri kurmaca olmaktan çıkaran öznenin dürüstlüğüdür. Augustinus, günahlarını ve ihtidasını anlatırken Tanrı'ya hitap eder ve Tanrı her şeyi bildiğine göre bu itirafı neden yaptığını, başkaları tarafından sorgulanmayı neden göze aldığını sorgular. Kendi kendine verdiği cevap, örnek/ibret olmaktır. O hâlde Augustinus'un otobiyografisi dürüst ve güvenilir olmak zorundadır. Eserin yapısı ve hitabı böyle bir güvenilirliği vadedse de Derrida bu metinde dahi dürüst olmayan boyutu irdeler (Anderson, 2025: 31-41).

Birinci bölüm, "Uyumsuz Benlikler: John Bunyan'ın Grace Abounding'ı" alt başlığıyla devam eder. Anderson burada kronolojik olarak Augustinus'un *İtiraflar*'ından çok sonraya, otobiyografik anlatıların yoğun biçimde kaleme alındığı on yedinci yüzyıl İngiltere'sine gider. Bu dönemde mezhep çatışmaları nedeniyle dinî propaganda amacıyla bu tür eserler yazıldığını ifade eder. John Bunyan'ın *Günahkârların Efendisine Lütuf (Grace Abounding to the Chef of Sinners)* bu eserlerden biridir. Bunyan muhalif bir vaiz olduğu için yıllarca hapiste kalmış bir isimdir. Anderson, ruhsal değişime odaklandığı için bu eserin de *İtiraflar*'a benzer yapıda bir metin olarak değerlendirildiğini ifade eder. Çünkü bu eserde de çocuklukta işlenen günahın itirafı, uyarı ve dönüşüm zinciri gerçekleşmektedir. Fakat bu metinde benliğin manevi inşası, Augustinus'un hikâyesindeki gibi kesin bir sonuca ulaşmaz ve Bunyan sürekli benliği/nefsiyle mücadeleye devam eder. Bir başka ilginç husus Bunyan'ın yaşam öyküsünü, tarihsel bağlamdan kopararak daha doğrusu tarihsel bağlamı sadece hatırlatarak anlatmış olmasıdır. Bu da okurun bu manevi dönüşüm hikâyesini tarihsel zeminden bağımsız bir olay olarak alımlamasına sebep olmuştur. Sonuç olarak aynı ana tema etrafında şekillenen bu iki otobiyografik eser, okurun gözünde farklı benlikler inşa etmekte, okuru aynı deneyimin farklı yüzleriyle karşılaştırmaktadır (Anderson, 2025: 41-47).

Birinci bölümün üçüncü alt başlığı "Sıralı Benlikler: James Boswell ve Hester Thrale"dir. Yazar bu başlığa, Bunyan'ın anlatısında eşleri ve çocuğuna verdiği rolü hatırlatarak başlamaktadır. Kadınların Bunyan'ın dönüşüm çabası içinde tanık ya da onaylayıcı bir pozisyonda yer aldığı tespitini yapmaktadır. Bunyan'ın hikâyesindeki ikincil role karşılık, aynı dönemde kadınların da ihtida hikâyelerini anlatarak özne konumunda kendi benliklerini ortaya koyduklarını hatırlatır. Kadınların hem iç dünyalarını açmalarına hem de yazar olmalarına vesile olması nedeniyle günlük türünü önemseyen gö-

rüşler olduğunu dile getirir. Yazar, günlük türünün kadınlar açısından böyle farklı bir işlevi olmakla birlikte erkeklerin de özellikle okuryazarlığın arttığı on yedi ve on sekizinci yüzyıllarda günlük türünde eserler kaleme aldığı bilgisini verir. Bu isimlerden biri James Boswell'dir. Boswell, kendi notları, günlükleri ve Jonhson'ın günlükleri ve konuşmalarını *Johnson'un Yaşamı (The Life of Samuel Johnson)* (1791) adlı kitapta toplamıştır. Kitap, yazar Samuel Jonhson'ın yaşamına tanıklık etmektedir. Anderson, Boswell'in böyle bir eser kaleme alma amacını, Johnson'ın bütün hayatını kayıt altına alma, hafızanın bulanık dehlizlerinde kaybolup gitmesine izin vermeme ve düşüncelerin zamanla değişime uğramadan önceki formunu muhafaza etme tutkusuyla açıklar. Bu biyografi, kişinin kendi benliğinin inşa sürecini bizzat kendisi ve yakınlarının tanıklığıyla kesintisiz aktarma ve muhafaza amacı taşımaktadır. Johnson'ın biyografisini kaleme alan bir başka isim ise Bayan Thrale'dir. Boswell'in Johnson hakkında biçimlendirdiği portre olumluysen Bayan Thrale'in tanıklığı olumsuzdur. Öte yandan Bayan Thrale'nin tanıklığına kendi annelik serüveni ve aile hayatının da eşlik etmekte olduğu görülür (Anderson, 2025: 48-59). Dolayısıyla biyografi-otobiyografi türlerinin bileşimi olan bu özgün eser, otobiyografi türünün klasik yapısından farklı bir biçim ortaya koymaktadır.

Birinci bölümün son alt başlığı “Yüce Benlikler: Rousseau ve Wordsworth”tür. Bu bölümde önce Rousseau'nun *İtiraflar (Les Confessions)* (1770) adlı eseri ele alınmaktadır. Adı dolayısıyla Augustinus'un eserine gönderme olduğu düşünülse de yazara göre bu metin “seküler otobiyografi biçiminin habercisi”dir (Anderson, 2025: 60). Romantizmin büyük temsilcisi Rousseau, otobiyografisinde varlığının temel kaynağını duygularına bağlar. *İtiraflar*'ında vaadi dürüstlük ve duygularını açıkça ortaya koymaktır. Maksudı, yaşamın akışında cereyan eden olaylar zincirini aktarmak değil duygularını, iç dünyasını açıklamaktır. Dolayısıyla Rousseau'nun otobiyografisi geçmişte kayıt altına alma çabası da değildir. Burada romantik otobiyografinin doğasındaki açıklık ve gerçeklik kaygısı üzerinde durulmaktadır. “Prelüt” (The Prelude) (1850) adlı şiirinde William Wordsworth ise otobiyografisini sunmaktadır. Şiir, form olarak bütün geçmişi kesintisiz aktarmak için uygun değildir ve kaçınılmaz olarak duygular baskındır. Nitekim şair geçmişe dair düşünce ve duygu tarihinin önemli bazı anlarını hatırlar ve geçmişe bu anların perspektifinden bakar. Anderson hem Rousseau'nun hem de Wordsworth'un metinleri hakkında, olaylardan ziyade duyguya odaklanmaları bakımından benzer yapıda olduklarına dair tespitleri hatırlatır (2025: 60-78).

Linda Anderson, ikinci bölümde postyapısalcı kurama ve özellikle Sigmund Freud, Jacques Lacan, Roland Barthes ve Jacques Derrida'nın çalışmalarına odaklandığını (Anderson, 2025: 28) ifade etmektedir. Anderson, bu bölümde otobiyografinin psikolojik arka planından, söylem ve dil düzeyindeki görünüşlerinden söz etmektedir ve ele aldığı şahsiyetler otobiyografi türüyle ilgilenmiş kişilerdir. Kronolojik olarak önceki bölümde ele alınan isimlerden sonra geldikleri bildirilmektedir (Anderson, 2025: 79). “Öznellik, Temsil ve Anlatı” adını taşıyan bu bölüm, “Freud’un Bilinç Dışı” alt başlığıyla açılmaktadır. Yazara göre, psikoloji biliminin otobiyografi türüne el atmasında benliğin bölünmez olduğu fikrinin sarsılması yatmaktadır. Bu fikir, geriye dönük otobiyografilere bakış açısını da değiştirmiş ve sorgulanmasına neden olmuştur. Freud’a göre geçmiş, bireysel tarihi şekillendirir; gelişim sürecini, kusurlarını ortaya çıkarır. Geçmiş, belli zamanlarda şiddetli şekilde ortaya çıkar ve hatırlandığı kadarıyla şimdiki şekillendirir. Dolayısıyla şimdi ve geçmiş sürekli iç içedir; geçmiş bu hatırlamalar vasıtasıyla yeniden yapılandırılır. Freud’un geçmiş ve anılara bakış açısı, kaçınılmaz olarak otobiyografi türünü de içine almıştır. Burada en ilginç nokta Freud’un terapi sürecinde hastaların geçmiş hikâyelerini dinlemesi ve bu anlatıları hikâyeye etmesidir. Hastanın yaşam öyküsüne dair anlatımı ile Freud’un anlatı hakkındaki yorumu arasındaki fark, otobiyografinin anlatıcının niyetinden bağımsız bir şekilde alımlandığını göstermektedir. Hikâyenin aktarımında ve yorumlanmasında, her iki kesim açısından bilinç dışı devreye girmektedir. Anderson, Freud’un tedavi biçiminin bir parçası olarak insan hikâyelerine odaklanmasındaki bu güvensiz alanı ortaya çıkardıktan sonra Freud’a eleştiri yönelten Lacan’a atıf yapar. Lacan, insan hikâyelerinin aslında yorumlayanın bilinç dışını ele verdiğini iddia eder. Hatta psikanalizmin sadece dil ve anlatıma dayalı olduğunu savunur. Lacan’a göre Freud’un kuramı, bir hikâyenin her zaman dinleyen yorumuyla şekillendiği gerçeğinden başka bir şey değildir. Anderson da Freud’un kendi otobiyografisini yazarken bilinç dışı bağlamları özellikle geriye ittiğinden, örneğin annesi ve babasından pek söz etmediğinden bahseder. Freud, kendi yaşam öyküsünü sadece bilime adanmış bir hayat olarak sunmuş, dolayısıyla geçmişini yeniden yapılandırmıştır (Anderson, 2025: 79-89).

İkinci bölümün ikinci alt başlığı “Barthes’ın Otobiyografik Göstergeleri”dir. Roland Barthes, otobiyografik eseri *Roland Barthes by Roland Barthes*’i 1977 yılında yayımlamıştır. Anderson’a göre bu otobiyografinin özgün tarafı öncelikle farklı anlatıcı tiplerini kullanmış olmasıdır. Alışıldık “ben” anlatıcı tipine “sen”, “o” gibi farklı anlatıcı tipleri eşlik etmektedir. Böylece Barthes

daha başlangıçta, tutarlı ve bütüncül bir özneye ulaşabilme ihtimalini reddetmiş olmaktadır (Anderson, 2025: 90). Barthes'e göre "özneyi kendi inşa ettiği ve yapısöküme uğrattığı söylemin dışında ya da arkasında kurtarabilecek başka bir ışıltılı birleşme yeri yoktur." (Anderson, 2025: 90-91). Barthes bir bütünlüğe ulaşma fikrini alt üst etmek için özneyi farklı anlatıcı tipleriyle parçalar, kronolojiyi bozar. Anderson'a göre, Barthes otobiyografiyi klasik biçim ve amacından uzaklaştırırsa da ortaya çıkan eser yine de bir otobiyografidir (Anderson, 2025: 91-94).

Bu bölümün üçüncü alt başlığı ise "Derrida ve Otobiyografinin İzleri"dir. Anderson, Derrida'nın otobiyografi türüyle ilişkisinin, Barthes'ın parçalama girişiminin ötesinde bir belirsizlik alanında ortaya çıktığını tespit eder. Derrida, farklı eserlerinde otobiyografiye bir tema olarak yer vermektedir. Otobiyografiye yöneldiği bağlamları Augustinus'un *İtiraflar*, Rousseau'nun *İtiraf- lar*, Nietzsche'nin *Ecce Homo*, Freud'un *Haz İlkesinin Ötesi*'nde adlı eserlerinden bahsettiği yazılarında bulur. Derrida'nın iddiasına göre otobiyografik eserin üzerindeki yazarın ismi, bizzatî yazardan daha uzun ömürlüdür. Böyle bir eser yazarını ölümsüz kılmaz, kendini var etme amacına hizmet edemez (Anderson, 2025: 99-107).

İkinci bölümün son alt başlığı "Feminizm ve Postyapısalcılık"tır. Bu başlığa değin Anderson; eş, anne ya da arkadaş kimliğiyle erkeğin otobiyografik inşasında kadının rolüne yeri geldikçe değinmiştir. Kadın, otobiyografi yazarı olarak da ikinci planda kalmıştır. Yazar, 1980'lere gelindiğinde önemli otobiyografik eserler arasında kadın yazarların pek yer almadığının fark edildiğini ifade eder. O güne değin kadınlar tarafından yazılan otobiyografiler, erkek eleştirmenler tarafından değersiz görülmüştür. Feminist kuramcılar ise otobiyografinin kadının bireysel ve toplumsal benlik inşasına katkısı olup olamayacağını sorgulamaya başlamıştır (Anderson, 2025: 108-113).

Kitabın "Öteki Özneler" adını taşıyan üçüncü bölümünde yazarın ifadesiyle "kadın ve postkolonyal öznelerin otobiyografik yazılarına" (Anderson, 2025: 29) odaklanılmaktadır. Bu bölümün ilk alt başlığı "Toplumsal Cinsiyet, Modernizm ve Otobiyografi"dir. Anderson bu bölümde yirminci yüzyılın önemli kadın yazarlarından biri olan Virginia Wolf'un görüşleriyle tartışmayı başlatır. Wolf'un otobiyografisi "kararsız ya da geçici yazılar, resmî anıardan ziyade eskizler ve bir günlük" (Anderson, 2025: 117) ile yavaş yavaş şekillenmiştir. Bu otobiyografi zamanla oluşarak yazarının tutarlı bir biçim üretmesine engel olmuştur. Wolf'a göre otobiyografi de "aslında ideolojik bir inşa, başka bir deyişle bir kurmacadır." (Anderson, 2025: 119). Buna göre Wolf, otobiyografinin türsel doğası hakkındaki süregelen tartışmalardan biri

olan kurmacayla ilişkisi konusunda kararlı bir cevap vermektedir. Yazar, üçüncü bölümün ikinci alt başlığı olan “Farklılığın Belirlenmesi”nde, Wolf’un otobiyografik anlatısının çözümlenmesine devam eder. Wolf’un otobiyografisi ile başlayan tartışmalar, artık bu türün beyaz ve erkek öznenin dışında ihmal edilen grupların da ifade aracı olarak kullanılabileceğini gösterir. Anderson bu noktada Afrikalı-Amerikalı bir yazar olan Zora Neale Hurston’un *Yoldaki Toz İzleri (Dust Tracks on The Road)* (1942) adlı otobiyografisinden yola çıkarak bu tarz otobiyografik metinlerin belli bir grubun tarihini temsil etmesi gerektiğine dair bir beklentiyi tartışmaya açar. Öte yandan otobiyografinin, tek bir yazar-öznenin bile tam ve kesin portresini sunabileceği tartışmalı bir konudur (Anderson, 2025: 125-135). Anderson, bir sonraki “İyi Bir Kadın İçin Manzara” başlığı altında Elspeth Probyn’in *Benliği Cinsiyetlendirmek (Sexing The Self)* (1993) adlı eserine atıfla, otobiyografik benliğin bir “imge” gibi görüldüğünü ifade eder (2025: 136). Yazar incelediği kadın ve erkek otobiyografilerinde anne ölümünün önemli bir yeri olduğunu tespit eder. Diğer yandan kadın ve erkek otobiyografilerinde annenin ölümünün farklı konumlara yerleştirildiğini tespit eder. Anderson’a göre kadın yazarların annenin ölümünden bahsetmesi daha zordur, çünkü bu durum cinsiyet bağlamında özdeşleşme tehlikesini barındırır ve kadınlar bu ihtimalle mücadele ederek otobiyografi yazarlar. Oysa erkek yazarlar, otobiyografi aracılığıyla anneyi muhafaza eder ve gönüllü biçimde kendi benlik inşalarında anneye yer açarlar (2025: 137-139). Üçüncü bölümün son alt başlığı “Postkolonyal Özneler”dir. Bu başlık altında, sömürgecilik sonrası ırksal karşılaşmalar ve karışmaların bireysel ve toplumsal benlik inşasını ve anlatımını nasıl etkilediği tartışılır. Bu dönem metinlerinde mekân ve kimlik inşası arasındaki ilişki değişir, çünkü mekânsal yer değiştirmeler söz konusudur. Bu tartışmalar “diaspora” terimi altında, kimliğin mekân, soy ve kültürle ilişkisini tartışmayı zorunlu kılar. Nitekim yazarın örnek olarak ele aldığı V. S. Naipaul ve Michael Ondaatje’nin yazıları aynı zamanda kökenleriyle buluştukları bir seyahat yazısıdır. Anderson ilginç biçimde iki yazar için de otobiyografi de baba figürünün daha belirgin bir rolü olduğuna dikkati çeker (2025: 140-147).

Kitabın “Anlatı” başlıklı dördüncü bölümünde “anı yazımındaki çağdaş patlama” (2025: 29) ele alınmaktadır. Bu durum, “Çağdaş Anı Yazıları” adlı tek alt başlık altında irdelenmektedir. Bu bölümde kişinin yaşam öyküsünü kayıt altına alma ve aktarmasının bir yolu olan anı türündeki eserlerin “daha esnek ve dışa dönük olmaları bakımından otobiyografiden” (Anderson, 2025: 149) farklı olduğu ifade edilir. Biçimin kontrolü dışında daha serbest

bir şekilde benlik aktarımına olanak tanısa da anı türünün otobiyografiye nazaran psikolojik derinlikten yoksun bir tür olduğuna dair görüşler dile getirilir. Anı türünün 1990'lardan itibaren yaygınlaşmasının nedeni olarak çağdaş insanın "kendini teşhir etme konusunda takıntılı olduğu" (Anderson, 2025: 150) fikri ileri sürülür. Reality Show kisvesiyle yayımlanan televizyon programlarının da bunu teşvik ettiği ifade edilir. Yazarın tespitine göre, yine doksanlarda başlayan bir başka eğilim, yaşamındaki zorlu dönemlerle ilgili anılarını anlatan yazarların eserleriyle ortaya çıkar. Yazar, Dave Pelzer'in *İsimsiz Çocuk (A Child Called It)* (1995) ve Frank McCourt'un *Angela'nın Külleri (Angela's Ashes)* (1996) adlı oldukça ilgi gören eserlerden yola çıkarak The Bookseller tarafından ortaya atılan "sefalet anıları" terimini hatırlatır. Aynı yıllarda rağbet gören bir başka tür, kaçınılmaz sona ilerleyen ağır hastalıklarla boğuşan ya da en yakınını kaybeden kişilerin anılarıdır. Bu tür anılar travmayı anlatarak yeniden yapılandırma, yazarak iyileşme ve travmanın etkisini sürdürme gibi işlevlerle kullanılmaktadır. Bu bölümde yazarın özellikle üzerinde durduğu örnek metin, Adriana Cavarero'nun *İlgili Hikâyeler (Relating Narratives)* (1997) adlı kitabıdır. Anderson, Cavarero'nun kullandığı "anlatılabilir benlikler" terimini oldukça kullanışlı bulmaktadır. Burada kastedilen, otobiyografik metinlerde okura sunulan benliğin "anlatılabilir benlik" olduğu gerçeğidir. Bu terim, aslında otobiyografide yazarın kendi benliğini yeniden ürettiği ve bu benliğin hiçbir zaman gerçeklikle tam örtüşmediği gerçeğine vurgu yapar. Burada hem yazarın kendini sunumu hem de okurun alımlaması ortaklaşa bir bütüne ulaşmaya çalışır. Otobiyografi ile kendini tamamlama arzusu bağlamında yazarın bahsettiği metinlerden biri de ebeveynlerin ölümünden bahseden eserlerdir. Çünkü ebeveynin hikâyesi, yazarın kökenidir ve bu yüzden kendi benliğini tamamlamak için onun hikâyesine uzanmaya çalışır. Ebeveynin hikâyesini bularak kendi benliğini inşa sürecini tamamlama arzusu, evlat edinilmiş bir birey olan Jackie Kay'ın *Kızıl Toz Yolu (Red Dust Road)* (2010) hikâyesinde daha karmaşık bir hâl alır. Yazar hem evlat edinen ebeveynlerinden hem de öz anne babasından parçalar toplayarak bütüne ulaşmaya çalışmaktadır. Bu da öznenin bütüncül hikâyesinin, kendi anılarının ve deneyimlerinin ötesinde başka insanların da karıştığı ve sürekli yenilenen bir yapısı olduğunu gösterir. Anı kitaplarının okurla yazar arasındaki etkileşim düzeyinden yola çıkan Anderson, internetin günlük-anı formu olan blog yazılarına dikkati çevirir. Blog yazılarının, günlük tutmanın ötesinde, politik olaylarda bilgi kaynağı olarak kullanılmasına ve sansürü aşarak haber kaynağına dönüşebilmesine dair çarpıcı örnekler sunar. Bu basit otobiyografik ifade araçları, hızlı bir iletişim ağıyla

toplumsal bir etki ajanına dönüşebilir. Yazara göre, dijital günlüklerin önemli yönlerinden biri de okurun cevap yazabilmesi, yazar ile okur arasındaki hızlı ve kesintisiz bir iletişim biçimine olanak tanınmasıdır (Anderson, 2025: 149-163).

Kitabın beşinci ve son bölümü “Otobiyografi Pratiği” başlığını taşımaktadır. Yazarın ifadesiyle bu bölümde “otobiyografi ve eleştiri arasındaki ilişkiye ve bir müşahede ya da tanıklık biçimi olarak otobiyografinin etik değeri” (Anderson, 2025: 29) üzerinde durulmaktadır. “Kişisel Eleştiri” alt başlığında, öncelikle eleştiride kişisel konusundaki görüşleri aktarır. Daha sonra otobiyografinin, ben anlatıcı ardına gizlenen kişisel eleştiri boyutu üzerinde durur. Yazar “kişisel eleştiri” teriminin de doksanlarda ortaya atıldığını ifade eder. Nancy K. Miller’in *Kişiselleştirmek* adlı kitabındaki fikirlere atıfla, kişisel eleştirinin kuramsal olanla karşıt olmadığını ve birbirlerini desteklediklerini belirtir. Yazarın tespitine göre Miller, eleştirinin kişiselleştiği bu anları, eleştiriye sızan otobiyografik ifade biçimleri olarak değerlendirir (Anderson, 2025: 165- 170). Beşinci bölümün ikinci alt başlığı “Tanıklık ve Hafıza”dır. Bu bölümde, yine Miller’a atıfla, otobiyografi hakkındaki bir tartışmayı aktarır. Öncelikle hukukî bir durum ve travmatik bir olay bağlamında tanıklığın neyi ifade ettiği irdelenir. Daha sonra toplama kamplarında bulunan ya da orada ebeveynlerini kaybeden yazarların anlatılarından yola çıkarak travma aktarımının güçlüğünden söz eder (Anderson, 2025: 170-176). Beşinci bölümün son alt başlığı “Siyaset ve Tanıklık”tır. Bu bölümde yine İkinci Dünya Savaşı’nda toplama kamplarında, Arjantin ve Güney Afrika’da yaşananlarla ilgili oluşturulan komisyonlarda aktarılan tanıklıklar üzerinde durulur. Bu travmatik otobiyografik tanıklıkların hem kamusal hem de psikolojik sonuçları hakkında tespitler yapılır. Yazara göre, kitlesel travmatik deneyimlerin belirli hukukî sınırlar içinde hareket eden komisyonlardaki tanıklıklar ile ortaya çıkışı, otobiyografik herhangi bir metindeki geçmişin temsili çabasının çok ötesinde, toplumsal bir boyut ve sorgulama içerir. Dinleyicinin de okurun mesafeli bakışının dışına çıkarak hadisenin sorumlu bir figürüne dönüşmesine neden olur (Anderson, 2025: 176-182). Yazar, “Otobiyografi çok az kesinlik ya da cevap sunsa da onun incelenmesi, bizi zamanımızın en çetin ve önemli kültürel sorularından bazılarıyla ilgilenmeye yönlendiriyor.” (Anderson, 2025: 182) cümlesiyle kitabı tamamlarken türün kültürel anlamda derin ve kapsayıcı boyutunu açıklamış olmaktadır. Kitabın sonunda, inceleme içinde kullanılan kimi kavram ve terimlerin kısaca açıklandığı bir “Sözlükçe” de yer almaktadır.

Sonuç olarak Linda Anderson'ın, örnek otobiyografik metinler vasıtasıyla bu türün değişim ve dönüşümünü tarihsel süreç boyunca takip ettiği görülmektedir. Bu sürecin takibiyle, benzer bir temaya ve biçime dayanıyormuş gibi görünse de her bir otobiyografik metnin benzersiz portreler sunduğu ve her seferinde farklı bir anlatının ortaya çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla otobiyografik metinler, her insanın benliği gibi anlatı sürecinin de biricik olduğunu kanıtlamaktadır.

Kaynakça

Anderson, Linda (2025). *Otobiyografi*. Çev. Bülent Ayyıldız. Vakıfbank Kültür Yayınları.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.*